

Kur'ân'a Göre Mirâs Paylaşımı Hakkında Mülahazalar

Ali Cüneyt EREN

Emekli akademisyen, acune@yahoo.com

Özet

Bu makale Kur'ân'da yer alan miras paylaşımı hakkında yapılan münakaşaları konu edinmektedir. Bu bağlamda yapılan itirazlardan öne çıkan bir iddia da Kur'ân'ın cinsiyet ayrımı yaparak kadınlara miras konusunda eşit davranmadığı, erkeği kadından daha üstün kıldığı şeklindedir. Oysa Kur'ân'da bahsi geçen miras hisseleri hakkaniyet ölçüsü içerisinde, ihtiyaç ve sorumlulukların dağılımı üzerinde gerçekleşmektedir. Bu noktadan hareketle bazen erkek ile kadının miras hisseleri eşitken, bazen de yukarıdaki iddianın tam aksine kadın erkekten daha fazla almak durumunda kalabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, İslam Hukuku, Miras, Hisse, Kadın

Considerations About Sharing Inheritance According to the Quran

Summary

The subject of this article is debates about the sharing of legacy in the Qur'an. One of the claims on this issue that the Qur'an makes gender discrimination, doesn't treat equally to women and men, and acknowledges the men as superior to women. Where as legacy shares mentioned in the Qur'an, in accordance with justice, are done according to the distribution of needs and responsibilities. In that respect, in some special cases, the legacy of women and men may be equal, while in other cases, contrary to the assertion, the legacy of women may be more than a men's one. In this study, we will handle these situations in legacy sharing and consider the negative claims on the subject.

Key Words: Qur'an, Islamic law, legacy/heritage, share, woman

I. Giriş

Kur'ân'da taksimatı yapılan miras payları bazılarınca cinsiyet üzere yapılmış bir paylaşım olarak değerlendirilmektedir. Oysa bu paylaşım bütün erkek ve kadın mirasçılar için bir hisseye yarım hisse verilecek şeklinde bir genelleme değildir. Böylesi bir iddia konuyla ilgili diğer ayetleri göz ardı etmek anlamına gelir. Bazı durumda kadın erkekle aynı hisseyi, hatta ölene yakınlık derecesi itibarıyla bazı özel durumlarda erkekten daha fazla hisseyi almaktadır. Hatta bazen kadın, vaz'î kanunlardan daha fazla

bile aldığı durumlar söz konusudur. Zira İslam miras hukukunda ölen kimseye yakınlık derecesine göre değerlendirilen 40 hal kanunu vardır. Yani iddia edildiği gibi kız ve kadın her zaman erkeğin yarısı kadar pay almaz, Ayrıca özellikle Hanefi mezhebine göre rızâ taksim adında mirasçıların kendi aralarında anlaşma suretiyle daha mağdur olana daha fazla pay vermeyi sağlayan adında bir uygulaması söz konusudur. Anlaşma sağlanmadığı takdirde Kur'anda taksimat esas alınan kazâ taksim geçerli olur.

İlgili ayet ve meâli aşağıdaki gibidir: يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثُ مَا تَرَكَ وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ

وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ

وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ

وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ

Miras konusunda, Allah çocuklarınız hakkında şöyle emreder: Erkeğin hakkı, kadının hissesinin iki mislidir. Şayet kadınların sayısı ikiden fazla ise onlar terikenin üçte ikisini alırlar. Eğer kız evlat tek ise terikenin yarısını alır. Anne babaya gelince, ölenin çocuğu varsa, onun terikesinden her birine altıda bir hisse vardır. Eğer çocuğu yoksa ve kendisine ana babası vâris oluyorsa annesine üçte bir hisse vardır. Şayet ölenin kardeşleri varsa, ölenin yaptığı vasiyetin ifasından ve borcunun ödenmesinden sonra annenin hissesi altıda birdir. Anne babanız ile evlatlarınızdan hangisinin size daha faydalı olacağını siz bilemezsiniz. Bunlar Allah'ın koyduğu farzlardır. Allah muhakkak ki alîm ve hakîmdir (her şeyi hakkıyla bilir, mutlak hüküm ve hikmet sahibidir).¹

Bu ayette zikredilen dağıtım cinsiyet ayrımı üzere yapılan bir belirleme değil miras hakkı olan tarafın mirası bırakan kimseye karşı **sorumluluk, akraba bağlılığının yakınlık derecesi ve özellikle de ihtiyaç oranı** ile ilgilidir. Ve ayet sadece ‘babaları aynı erkek ve kız çocuklarının miras payını’ belirtmektedir.

Bu ayet özellikle ‘babaları aynı erkek ve kız çocuklarının miras payını’ belirtmekte olup bu dağıtım erkeğin ev halkına ve özellikle kadına göre vazifeleri ve sorumlulukları nispetinde mahza âdil bir dağıtımdır. İslam hukuku şekilci, köşeli değil tam aksine olabildiğince insanîdir. Zira erkek kadının aksine evin ihtiyaçlarını karşılamakla sorumludur. Evlenecek ise kuracağı evin masrafları erkeğin üzerine olup ayrıca mehir vermek zorundadır. Erkek, ayrıca boşamış olduğu karısına ondan olan çocukları için emzirme ve bakım ücreti ödemek zorundadır. Yine kendi anne-babası hayatta ise onların maddi sorumlulukları da erkeğin üzerinedir. Örneğin evlenmemiş kız kardeşi şayet anne babası da yoksa ablasının değil abisinin himayesinde ve onun yanında kalmak durumundadır. Evlenmiş ancak dul kalmış kız kardeşin durumu da buna benzerdir. Ayrıca akraba dayanışması çerçevesinde, âkıleyi (öldürme, yaralama gibi aileye yüklenen diyet) de erkek öder. Yine aynı espri muvacehesinde akrabalara yapılacak mâli yardıma destek vermekle yükümlüdür. Kadın için yukarıda saydığımız mali mesuliyetlerin hemen hiç birisi söz konusu değildir. Erkek bu masrafları kendi hissesine düşen paydan harcama suretiyle belki

¹ Nisa 11.

karşılayabilecektir. Mirasta belirli şartlarda kadının miras payından daha fazla alıyor gibi görünen erkeğin mali mesuliyeti daha fazla olduğundan aslında gerçek anlamda bir fazla alıyor değildir.

Kadının mali mesuliyeti erkeğe göre her halükârda daha azdır. Evlense bile ailenin geçimi için birinci dereceden mali sorumluluğu bulunmamaktadır. Malını şer'i ölçülerde olmak kaydıyla istediği gibi tasarruf edebilir. Ailesinin masraflarına katılma zorunluluğu yoktur. Bunlar örf (maruf) tarafından belirlenir. Gerek mehrini gerek mirastan aldığı payı doğrudan istediği gibi harcama hakkı vardır. Meseleye bu açıdan da yaklaşan Bediüzzaman bu hususla ilgili şunları söylemektedir: Hem merhamettir. Çünkü o zaife kız, pederinden şefkate ve kardeşinden merhamete muhtaçtır. Kurân'ın hükmüne göre o kız, pederinden endişesiz bir şefkat görür. Pederi ona benim servetimin yarısının yabancıların ellerine geçmesine sebep olacak zararlı bir çocuk nazarıyla endişe edip bakmaz. O şefkate, endişe ve hiddet karışmaz. Hem kardeşinden rekabetsiz, hasetsiz bir merhamet ve himaye görür. Kardeşi ona hanedanımızın yarısını bozacak ve malımızın mühim bir kısmını başkalarının eline verecek bir rakip nazarıyla bakmaz. O merhamete ve himayeye bir kin, bir kırgınlık katmaz. Şu hâlde o fitraten nazik, nazenin ve hilkatzen zaife ve nahife kız, sureten az bir şey kaybeder fakat ona bedel, akrabalarının şefkatinden, merhametinden tükenmez bir servet kazanır. Yoksa rahmet-i Haktan ziyade merhamet edeceğimiz diye, hakkından fazla ona hak vermek, ona merhamet değil, şiddetli bir zulümdür. Belki cahiliye döneminde acımasız bir kıskançlığa binaen kızlarını sağ olarak defnetmek gibi, gaddarane bir zulmü andıracak bu zamanın vahşi hırsı, merhametsiz bir kötülüğe yol açmak ihtimali vardır. Bunun gibi bütün ahkâm-ı Kur'âniye, '*Biz seni âlemlere rahmet olarak gönderdik.*' (Enbiyâ, 107) fermanını tasdik ediyorlar.²

Seyyid Kutup bu mevzu ile ilgili yaptığı yorumda şunları söyler: 'İslâm'ın ortaya koyduğu beşerî, münasebetler sistemi karşılıklı tamamlayıcılık ilkesine bağlı tutarlı bir sistemdir. Bu sistemde sorumlulukların dağılımı mirasın hakkaniyet ölçüsünde bölüşümü belirlenmektedir. Aslında erkeğin mali yükümlülükleri mirastaki elde ettiği payından daha fazla, daha ağırdır. Bu yükümlülük dağılımında erkeğin çalışıp kazanmaya yatkın özelliği ile kadına tam anlamı ile huzurlu ve güvenli bir hayat sağlamasının teminata bağlanması gözetilmiştir. Böylece kadın, değeri hiçbir malla biçilemeyecek, hiç bir sanayi ürünü ve hiç bir kamu yararı amaçlı hizmetle karşılaştırılamayacak derecede değerli olan çocuğunun, bu ortak insanlık hazinesinin bakımı ile meşgul olsun, kendini bu yüce uğraşa adanmış istenmiştir.³

II. İslam Hukukunda Miras Dağıtım Esasları

Mevzuya girmeden önce çok önemli bir hususa dikkat çekmemiz gerekmektedir. O da erkek ile kadının mirastaki payları birbiriyle karşılaştırılırken hem erkeğin hem de kadının miras bırakan şahısla aynı

² Nursi Said, *Mektubat*, Envar Neşriyat, İstanbul, 1997, s. 37; Bkz. Kuzu Selman, *a.g.m.*, 53. Sayı Temmuz- Ağustos- Eylül 2001.

³ Kutup Seyyid, *fî Zilâli'l-Kur'ân*, Hikmet Yayınları, İstanbul, 1974, III, 90.

yakınlık derecesine sahip olmalarının gereğidir. Yani karşılaştırmada anne, baba ile büyükanne, büyükbaba ile, kız, oğul ile, karı, koca ile kıyaslanmalıdır. Örneğin büyükanne, babayla kıyaslanamaz. Çünkü baba daha yakındır. Kız torun, oğulla kıyaslanmamalıdır. Çünkü oğul daha yakındır. Hala kardeşle kıyaslanmamalıdır. Çünkü kardeş daha yakındır. Yani karşılaştırmada yakınlık derecesinin aynı seviyede olması gerekir. Bu ise mantığın gereğidir. Mirasçı olmadaki öncelik hakkının illeti olan murise soyca daha yakın bulunma icma ile tespit edilmiştir.⁴

İslam hukukuna göre miras iki temel metoda göre dağıtılır:

a) Belirli pay sahiplerine verilen miras (Ashab-ı Feraiz): Bu Kur'an-ı Kerim ve Sünnet-i seniyyede varid olduğu şekilde mirasçılara dağıtılır. Yani burada hisse sahibi mirasçı, Kuran ve Sünnette geçtiği şekliyle, mirasın 1/2, 1/3, 1/4, 1/6, 1/8, veya 2/3'sini alır.

b) Yakın akrabalık sebebiyle kalanı alanlar (Asabe): Bu ise ashab-ı feraiz hisselerini aldıktan sonra mirastan kalanı alanlardır. Mesela: oğul ve onun oğlu ve (aşağıya ne kadar inerse insin) oğlunun oğlu, (yukarı ne kadar çıkarsa çıksın) baba, dede ve amca ve onun (ne kadar aşağıya inilirse) evlatları. Miras sistemi şu şekilde çalışır: Önce **ashab-ı feraiz hisselerini alırlar**. Geri kalanı ise asabe olanlar alır. Şayet ashab-ı feraiz yoksa asabe olanlar mirasın tamamını alırlar.

Gözlemlerden ve istatistiklerden ortaya çıkan hakikat şudur ki **kadınların ashab-ı feraiz olduklarında aldıkları miras hissesi, asabe olduklarında aldıklarından daha fazladır**. Bunu aşağıdaki tablodan ve onun açıklamasından daha iyi anlayabiliriz.

III. Kuran ve Sünnette Zikrolunan Pay Sahipleri ve Hisseleri:⁵

İslam miras hukukuna dair olan hükümler mahza kul hakları bağlamında değerlendirilmiştir. Bu nedenle varisler kendi aralarında anlaşma sağlamaları halinde istedikleri ölçülerde aralarında paylaşım imkânı tanınmıştır⁶ Fakat varislerden biri bile itiraz etse veya aralarında niza söz konusu olursa miras hükümlerinin uygulanması gerekir.⁷ Bununla birlikte mirastan kadına erkeğin yarısı kadar hisse verilmesi, kadının mirasçı olarak sahip olabileceği **bütün durumlar için değil**, söz konusu olan bu ayette buyurulduğu üzere sadece **kadının aynı ana-babanın çocuğu olarak erkek kardeşiyle birlikte mirasçı olması durumunda** söz konusudur.

Bunun dışında, şayet ölenin mirasçısı sadece bir tane kız çocuğu ise, o zaman mirasın yarısını almaya hak kazanır. Ölenin **kız çocukları da ikiden fazla ise, o zaman mirasın 2/3'ü aralarında paylaşırlar**.

⁴ Şener Abdulkadir, *İslam Hukukuna Giriş*, İzmir İlahiyat Vakfı, İzmir, 2014, s. 95.

⁵ Bkz. el-Birkânî Ebû Âsım eş-Şehhât, *Tefnîdu's-Şubehât Havle Mirâsi'l-Mer'atifi'l-İslam*, Dâru's-Sefâve'l-Meve, İskenderiyye, 2010, I, 55.58. Verilen cetvel ve hesaplar, Kahire Üniversitesi'nde öğretim üyesi Prof. Dr. Salahuddin Sultan'ın *Mirâsu'l-Mer'a ve Kadiyyetu'l-Müsâva*, (*Mirâsu'l-Mer'a ve Kadiyyetu'l-Müsâva*, Nahdatu'l-Mısır li't-Tibâe ve'n-Neşr, Kahire, 2004) Merhum Orhan Beyatlı'nın çalışması ve tavsiyelerinden istifade edilmiştir.

⁶ İbn Nüceym Zeynüddîn b. İbrâhîm (970), *Mecmûatu'r-Resail*, ts, ty, s. 141. Bkz. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/337/3449.pdf>

⁷ Efe Ahmet, *İslam Miras Hukukunda Kadın-Erkek Hisselerinin Farklı Oluşu Üzerine Bir Değerlendirme*, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, sy. 18, 2011, s. 168.

Bunların dışında koca, çocuk bırakmadan ölmüşse hanımı mirasın $\frac{1}{4}$ 'ünü alırken, ölen kocanın kız veya erkek bir veya daha fazla, o hanımdan veya başka bir hanımından çocukları varsa, ya da öz erkek çocuğunun, erkek çocukları varsa, hanımı $\frac{1}{8}$ alır.

Mevzuyu dört farklı durumda incelemek mümkündür. Bunlar; **Erkeğin kadından fazla aldığı durumlar, Kadın ve erkeğin eşit pay aldığı durumlar, Kadının erkekten fazla aldığı durumlar, Mirası sadece kadının alıp, erkeğin hiç almadığı durumlar** şeklinde sıralanabilir.

1. Erkeğin Kadından Fazla Aldığı Durumlar

Erkek kadının iki mislini aldığı durumlar şunlardır:

a) Vefat eden kişi arkasında bir erkek ve kız evlat (veya birkaç erkek ve kız evlatlar) bırakmışsa, bu durumda erkek çocuk kız çocuğun iki mislini alır.

Yani kendi aralarında ikili birli asabe olurlar. Tabloda tek bir erkek ve bir kız misali verilmiş. Yani burada kız ve erkek çocuklar beraberce asabe oldukları için mirasın $\frac{2}{3}$ ünü erkek, $\frac{1}{3}$ ünü kadın alır. Eğer, çocuklar olmayıp torunlar mirasçı olma durumu söz konusu ise, kız ve erkek torunların durumu da yine aynı şekilde ikili birli taksimdir.

	Erkek evladı	Kız evladı
Hisse	$\frac{2}{3}$	$\frac{1}{3}$
Pay	2	1

b) Ölenin babası ve annesi hayatta olup çocukları yoksa burada da erkek (baba), kadının (anne) iki mislini alır.

Baba $\frac{2}{3}$	Anne $\frac{1}{3}$
$\frac{2}{3}$	$\frac{1}{3}$
2	1

c) Ölenin hem erkek hem de kız kardeşi varsa ve bunlar mirasçı olabiliyorlarsa: aynı durum caridir. Yani mirasın $\frac{2}{3}$ ünü erkek kardeş, $\frac{1}{3}$ ünü kız kardeş alır.

Erkek kardeş	Kız kardeş
$\frac{2}{3}$	$\frac{1}{3}$
2	1

d) Ölenin hem amcası hem de halası varsa ve bunlar mirasçı olabiliyorlarsa: aynı durum söz konusudur.

Amca	Hala
$\frac{2}{3}$	$\frac{1}{3}$
2	1

e) Vefat edenin çocuğu olmadığı hallerde geriye kalan karısı mirasın dörtte birini alır. Aynı durumda vefat eden karı ise, kocası mirasın yarısını alır. Evlat varsa karı mirasın sekizde birini, koca ise aynı durumda dörtte birini alır.

	Koca	Karı
--	------	------

Evlat yok	1/2	1/4
Evlat var	1/4	1/8

2. Kadın ve Erkeğin Eşit Pay Aldığı Durumlar

Kadının erkek mirasçı ile eşit pay aldığı durumların bazıları aşağıda belirtilmiştir:

a) Vefat eden kişinin erkek çocukları ile beraber anne ve babası varsa bu durumda anne ve baba mirastan eşit oranda pay alırlar. Konuyla ilgili ayet şöyledir: وَلَا يَوِيهٖ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا الشُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِن كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَتْهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ “Ölenin çocuğu varsa, anne babasından her birinin terekeden altıda bir hissesi vardır. Eğer çocuğu yoksa terekeden annenin hissesi üçte birdir.”⁸

Baba	Anne	Oğul
1/6	1/6	Mirasın kalanını (tasiple)= 2/3

Bu durumda baba 1/6 + kalanı alır. Burada da baba 1/6 + diğer pay sahipleri hisselerini aldıktan sonra kalan mirası asabe olarak alır.

b) Vefat edenin babası ve anne annesi ile bir oğlu varsa, Burada baba 1/6 + kalanı alır. Hisseleri tabloda yazılıdır.

Baba	Anna anne (nine)	Oğlan
1/6	1/6	Kalanı (2/3)

Anne ashab-ı feraizden dayı ve teyze ise zevi'l-erham'dan olduğu için, Anne dayı ve teyzeyi sakıt eder.

c) Müşterek mesele, miras ilminde meşhur bir konudur. Burada mirasçı olarak koca, anne, annenin kardeşleri ve bir veya birkaç erkek kardeş bulunur.

Koca da anne de zevi'l erham'dan olan teyzeyi mirastan hacb ederler.

d) Kadın veya erkek tek başına varis ise hisseleri aynıdır.

	Erkek varis	Hissesi	Kadın varis	Hissesi
A	Baba	Hepsi	Anne	1/3 + mirasın kalanı (yani hepsi)
B	Oğul	Hepsi	Kız	½ + kalanı (yani hepsi)
C	Erkek kardeş	Hepsi	Kız kardeş	½ + kalanı (yani hepsi)
D	Koca	½ + kalanı (hepsi)	Karı	¼ + kalanı (hepsi)
E	Dayı	Hepsi	Teyze	Hepsi
F	Amca	Hepsi	Hala	Hepsi

⁸ Nisâ, 4/11.

Kur'an'a Göre Mirâs Paylaşımı Hakkında Mülahazalar

Bu durumların tamamında kadın ve erkek eşit pay alır. Yalnız burada kendilerinden başka hiçbir mirasçı olmaması lazımdır. Aksi takdirde sonuç farklı olur.

Bu hususta başka durumlar da mevcuttur:

Başka varis yoksa geride kalan varisler şu dört durumlarda gibi ise hisseleri tablodaki gibidir:

Koca	Oğul
1/4	Geri kalan 3/4

Zevce	Erkek kardeş
1/4	Mirastan geri kalan (3/4)

Koca	Kız evlat
1/4	(1/2) + kalan

Zevce	Kız kardeş
1/4	½ + mirasın kalan kısmı (3/4)

Bütün bu durumlarda erkek evlat kız evlat kadar ve kız kardeş de erkek kardeş kadar pay alır.

3. Kız Kardeşin Erkek Kardeşle Eşit Pay Aldığı Durumlar

Anne bir erkek veya kız kardeşler mirasçı oldukları takdirde mirasın üçte birini (1/3) aralarında eşit olarak paylaşırlar.

İlgili âyeti kerime şöyledir: وَإِنْ كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَالَةً أَوْ امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ فَإِنْ كَانُوا

أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثُّلُثِ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَىٰ بِهَا أَوْ دَيْنٍ غَيْرِ مُضَارٍّ “Eğer bir erkek veya kadına kelâle

olarak mirasçı olunur ve ölünün erkek veya kız kardeşi bulunursa bunlardan her birisi altıda bir alır.

Eğer kardeşler bundan çok iseler üçte bire zarara uğratılmaksızın ortak olurlar...”⁹

Koca	Erkek kardeş
1/2	Geri kalan (1/2)

Koca	Kız kardeş
1/2	1/2

Koca	Kız evlat	Erkek kardeş
1/4	1/2	Geri kalan (1/4)

Koca	Kız evlat	Kız kardeş
1/4	1/2	Geri kalan (1/4)

⁹ Nisâ, 4/12.

Bu durumların tamamında da kız kardeş ile erkek kardeş eşit pay alır.

4. Kadının Erkekten Fazla Aldığı Durumlar

İslam şariatında belirlenmiş pay ile dağıtılan hisseler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

2/3 hisse	Oğul yoksa ve iki veya daha fazla kız, -Oğulun iki veya daha çok kızları, -İki veya daha fazla kız kardeş, -Annenin olmadığı durumlarda iki veya daha fazla hala
½ hisse	--Tek kız -Oğulun tek kızı -Tek kız kardeş -Tek hala -Çocuklar yoksa Koca
1/3 Hisse¹⁰	-Çocuklar yoksa Anne -Anne yoksa Teyze ve Dayı
1/6 hisse	-Çocuklarla birlikte Anne, -Nine, - Baba, -Dede Çocuklar yoksa Oğulun kızı, -Hala, -Teyze -Dayı
¼ hisse	-Çocuklarla birlikte Koca -Tek başına Karı
1/8 hisse	-Çocuklarla birlikte Karı

Bu tablo şunları göstermektedir:

- 1- En fazla hisse 2/3'dir. Bu yüksek oran sadece kadınlara verilmektedir. Burada erkek yoktur.
- 2- Mirasın yarısını alan erkek sadece kocadır (evlat veya torun olmadığı durumlarda). Yani 5 çeşitli durumdan sadece bir durumda erkek bu hisseyi alır. Geri kalan 4 durumda bu yüksek oranı sadece kadınlar alır.
- 3- 1/3 hisseyi alan 3 durum vardır. İkiisi kadınlar içindir.
- 4- Mirasın 1/6' ini alanlar 8 çeşittirler, bunlardan beşi kadın üçü erkektir.
- 5- ¼ hisseyi koca alır (şayet vefat eden hanımının evladı varsa). Ve aynı hisseyi karı alır (şayet vefat eden kocasının evlatları yoksa).
- 6- Mirasın 1/8 ini karı alır (şayet kocasının evladı varsa).

¹⁰ Bu bölümde buraya sığdıramayacak kadar çok detaylar ve şartlar vardır.

Kur'an ve Sünnetle belirlenmiş **miras paylarını tetkik edersek görürüz ki kadınlar için 17 farklı hisse belirlenmiş**, buna mukabil **erkekler için ise sadece 6 durumda payları belirlenmiştir**.

Bu son hususu biraz daha iyi anlamak için aşağıdaki durum ve tablolara bakalım:

a) Mirasta, bazen belirlenmiş pay olan 2/3 hisse meselesi kadına, erkeğin asabe olarak kalan hisseleri almasından daha fazla kazanç sağlar.

1- Misal: Vefat eden bir kadın 60 dönümlük bir arsa bırakmışsa ve mirasçılar tabloda olduğu gibiyse herkesin alacağı hisse şöyledir:

	Koca	Baba	Anne	İki kız evlat
Hisse	¼	1/6+ asabe olarak geri kalan (= 1/6 + 0 = 1/6)	1/6	2/3
Pay	3	2 + 0 = 2	2	8
Dönüm	12	8	8	32

Burada pay sahiplerinin hisselerin toplamı paydadan fazla olduğundan – ki buna avliye denir- hesaplarda düzeltme yapılır.¹¹ Fakat bu düzenleme teknik bir mesele olup pay sahiplerinin hisselerinin oranlarında bir

¹¹ Hisselerin toplamı birden fazla olunca bu durumda hesaplarda düzeltmeler yapılır. Buna avliye denir. Art niyetle yaklaşan bazıları Kur'an'ın mirasçılara dağıtmış olduğu hisselerde hesap hatası olduğunu iddia etmektedirler. Diğer bir tabirle anlatılan bütün varislerin hakları aynen verildiğine, bu %100'ün üstünde toplam 1.125 çıkarak, payların mirastan fazla geldiği iddia edilmektedir. İddia sahiplerine göre geride **üç kız evlat, bir ana, bir baba ve eşini** bırakıp vefat eden bir adamın bu ayetlere göre miras paylaşımı şöyle olacaktır: Üç kız evlada mirasın 2/3'ü, ana ve babanın her birine 1/6, karısına 1/8 kalacaktır. Bu durumu, matematiksel olarak hesaplırsak: $(2/3)+(1/6)+(1/6)+(1/8)=27/24=1,125$ bulunur! (Hâlbuki 1,0 olması gerekirdi!) Zahiren bu sonuç mirasın %112,5 u mirasçılara dağıtılamayacağı ve böyle % 100'ün üstünde bir dağıtım yapmanın imkânsızlığından dolayı Kur'an'da verilen oranların hatalı olduğu ileri sürülmüştür. Oysa 'mesele İslâm'ın ilk devrinden beri bilinmektedir; maksat anlaşılmış, çözüm oluşturulmuş, buna göre uygulama yapılmış ve hiçbir mirasçı mahrum bırakılmamıştır. '**Payların mirastan fazla geldiği**' ifade ve düşüncesi bilgisiz inkârcıya aittir, doğrusu ise **payların, mirastan değil, hesap gereği olarak paydalar eşitlenince paydadan fazla olabildiğidir**. Böyle bir "**mirasçılar tablosu**" karşımıza çıktığında **çözüm, paylar toplamının payda olarak alınmasından ibarettir**, çok eski zamanlardan beri bilinen bu hesaplama usulüne '**avl**' denmektedir. Verilen birinci örneğe göre uygulama şöyle olacaktır: Paylar toplamı 27 olduğuna göre payda da 27'ye çıkarılacak, miras 24'e değil, 27'ye bölünecek ve her bir mirasçı, Kur'an'da belirtilen payını, 27'de 16, 4, 4, 3 olarak (bu oranlarda) alacaktır. Bazen de payda, paylar toplamından fazla olabilir, bu duruma '**reddiye**' denir, çözümünü de artan payın, karı ve koca dışındaki mirasçılara yine ayetlerde bildirilen oranlarda paylaştırılması şeklindedir. Bu çözümler kısmen hadislerle, kısmen de içtihadla dayanmaktadır. İslâm'ın kaynağı da yalnızca Kur'an değil, aynı zamanda -ona aykırı olmayan, onun maksadını ve delâletini esas alan- sünnet ve içtihadıdır. Kur'an hüküm vazederken temel yasa ve prensipler çerçevesinde vazeder. Detayları, elçisine ve insanın aklına havale etmiştir. Namazın vakitlerini, kılınış şeklini Hz. Peygamber (a.s.m)'den öğreniyoruz. Büyük âlimler, orada bulamadıklarını da içtihat yaparak meseleleri ortaya koymaya çalışmışlardır. Dünya ve ahiret hayatının bütün yönlerini ders veren Kur'an'ın her türlü detaya yer vermesi düşünülebilir mi? Milyonlarca eserde yazılan, tefsir, fıkıh, hadis, kelam, tasavvuf gibi disiplinlerin hepsinin kaynağı olan Kur'an'ın veciz ifadesi/çok az sözle çok geniş manaları ifade eden üslubu olmazsa, binlerce Kur'an'ın olması gerekirdi. Miras konusu da bu prensibin dışında değildir. Onu da Kur'an'da temel prensipleriyle yer aldığını görmekteyiz. Pay ve paydaların her zaman birbirine denk olmayacağını en iyi bilen elbette Allah'tır. Bu sebeptendir ki, '**avliye**' ve '**reddiye**' meselelerinde olduğu gibi, pay ve paydaların eşit olmadığı yerlerde Kur'an'ın temel formülleri esas kabul edilir. Bu esastan çıkarılan hükme göre işlem yapılarak uygulanır. Bu durum, matematiksel olarak bir kesrin genişletilmesi veya sadeleştirilmesi işlemine denk düştüğü için, kesrin değeri, yani ayetteki ana formül değişmemiş olur. 'Avl' ve 'raddiye' meselesi -bilindiği üzere- bir feraiz meselesidir. Mirasın pay sahiplerine düzgün bir şekilde bölüşmemesinden kaynaklanan hususlardır. Bu bir hata değil, ince bir matematik hesaptır. Bunlar, doğrudan Kur'an'da olmamakla beraber, yine de kitap-sünnet çerçevesinde yapılan hesaplarla ilgilidir ve varlığı Allah'ın kitabına da ters düşmez. Söz gelimi, sizin üç elmanız olsa ve bunları dört kişiye bölmek zorunda kalsanız, "*Allah neden bu üç elmayı her birimize/dördümüze de birer tane düşecek şekilde bir sistem kurmamıştır?*" diyebilir misiniz? Her şeyin varlığı kendi konumunda güzeldir. Matematik hesapların tekdüze bir sisteme oturtamaya çalışmak, kâinatın başka bir nizamda yeniden düzenlenmesini istemek gibi, hoş olmayan bir tavrıdır.' (Aktan Hamza, *Mukayeseli İslam Hukuku*, <http://www.sorularlaislamiyet.com/qna/15888/miras-paylasiminda-eksik-veya-fazla-cikmasi-avl-ve-reddiye.html>)

değişiklik yapmaz. 60 Dönüm payların toplamına bölünür. Her payın değeri elde edilir ($60/15=4$). Bu her varisin payıyla çarparak alacağı dönümleri elde ederiz. Yani burada diğer mirasçılardan daha fazla her kıza 16'şar dönüm düşer.

Aynı durumu, iki kız yerine iki erkek evlat olduğu durum ile karşılaştıralım:

	Koca	Baba	Anne	İki erkek evlat
Hisse	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{6}$	$\frac{1}{6}$	Asabe oldukları için mirastan geri kalanı alır ($5/12$)
Pay	3	2	2	5
Dönüm	15	10	10	25

Yukarıda iki kız $8/15$ alırken burada aynı şartlarda iki oğul $5/12$ almaktadırlar. Netice olarak her erkek evlada 12,5 dönüm yer düşer. Yani hisseleri kızlardan daha azdır. Ayrıca, dikkat edilirse burada baba; anne kadar almaktadır.

Burada iki kız evlat yerine erkek evladın iki kızını koysak ve iki erkek evlat yerine onların iki oğlunu koysak mesele değişmez.

2. Misal: Vefat eden bir kadın 48 dönümlük bir arsa bıraksa ve aşağıdaki tablodaki mirasçılar mevcut olsa:¹²

	Koca	Anne	İki kız kardeş
Hisse	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{6}$	$\frac{2}{3}$
Pay	3	1	4
Dönüm	18	6	24

İki kız kardeş yerine iki erkek kardeş olsaydı hisseler aşağıdaki gibi olurdu:

	Koca	Anne	İki erkek kardeş
Hisse	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{6}$	Asabe olmasından dolayı kalan mirası alır ($1/3$)
Pay	3	1	2
Dönüm	24	8	16

Yani her erkek kardeş 8 dönüm alır. Hâlbuki aynı durumda bir evvelki tabloda gördüğümüz gibi her kız kardeş 12 dönüm almıştı. Yani kadın erkekten fazla aldı. Burada görüldüğü gibi $2/3$ 'ünün belirlenmiş pay olması iki kız kardeşin bununla aldıkları $2/3$ hisse ile iki erkek kardeşin asabe olmaları sebebiyle aldıkları hisseden daha fazladır.

¹² Burada Avliye ile hesap düzeltmeleri yapılır. Bu teknik bir meseledir. Neticeye olumlu-olumsuz tesir etmez. Sadece işlem yaparken rakamlarda bir değişiklik olur. Sözelimi 48 dönüm altı eşit parçaya değil de sekiz eşit paya bölünerek mirasçılar arasında pay edilir.

b) Kadınların belirlenmiş pay ile aldıkları 1/2 hisse, erkeklerin asabe oldukları için kalan aldıklarından fazla olabilir:

1. Misal: Bir kadın vefat eder ve arkasında da 156 dönüm arazi ile şu mirasçıları bırakırsa:¹³

	Koca	Baba	Anne	Kız evlat
Hisse	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{6} + \text{Kalan (asabe)} = \frac{1}{6} + 0 = \frac{1}{6}$	$\frac{1}{6}$	$\frac{1}{2}$
Pay	3	$2 + 0 = 2$	2	6
Dönüm	36	24	24	72

Aynı durumda kız yerine erkek evlat olsaydı hisseler aşağıdaki gibi dağılırdı:¹⁴

Koca	Baba	Anne	Erkek evlat
$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{6}$	$\frac{1}{6}$	Kalan miras (asabe) $= \frac{5}{12}$
3	2	2	5
39	26	26	65

Burada kız, belli pay ile 72 dönüm aldı, hâlbuki erkek evlat (asabe yoluyla) 65 dönüm aldı.

Kız yerine oğlanın kızı (kız torun), ve oğlan yerine oğlanın oğlu (erkek torun) olsaydı mesele değişmeyecekti. Yani kız torun erkek torundan yine fazla alırdı.

2. Misal: Bir kadın öldükten sonra 48 dönüm bir arsa ve şu mirasçıları bıraksa:¹⁵

	Koca	Anne	Kız kardeş
Hisse	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{3}$	$\frac{1}{2}$
Pay	3	2	3
Dönüm	18	12	18

Şayet kız kardeş yerine erkek kardeş olsaydı, hisseler aşağıdaki tablodaki gibi olurdu:

Koca	Anne	Erkek kardeş
$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{3}$	Mirastan geri kalan (asabe) $= \frac{1}{6}$
3	2	1
24	16	8

Burada kız kardeşin aldığı hisse (18 dönüm) erkek kardeşin hissesinden (8 dönüm) çok fazladır. Hatta iki katından bile fazladır.

c) Kadının belirlenmiş pay ile aldığı 1/3 hisse, erkeğin asabe yoluyla aldığı hisseden fazla olabilir:

1. Misal: Miras 48 dönüm arazi varisler aşağıdaki gibi ise:

¹³ Burada Avliye vardır. $\text{Sehim} = 156/13 = 12$.

¹⁴ $\text{Sehim} = 156/12 = 13$.

¹⁵ Burada Avliye vardır. Her sehimin değeri $= 48/8 = 6$.

	Karı (Zevce)	Anne	İki teyze	İki erkek kardeş
Hisse	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{6}$	$\frac{1}{3}$	Mirasın geri kalanı (asabe,) = $\frac{1}{4}$
Pay	3	2	4	3
Dönüm	12	8	16	12

Burada her teyze 8 dönüm aldı, hâlbuki erkek kardeşin her biri sadece 6 dönüm aldı (vefat edene daha yakın olduğu halde).

2. Misal: Kalan miras 120 dönüm arazi ve varisler tablodaki gibi ise:

Varisler	Koca	İki erkek kardeş
Hisse	$\frac{1}{2}$	Asabe yoluyla geri kalan miras (= $\frac{1}{6}$)
Pay	3	1
Dönüm	60	20

Erkek kardeşler asabeden olduğu için zevil eham olan teyzeyi mirastan hacbeder. Taksimat tekrar yapılır.

d) Kadının 1/6 olan hissesi bazen erkeğin asabe yoluyla aldığı hisseden daha fazla olabilir:

Misal) Miras 60 dönüm ve mirasçılar da tablodaki gibiyse:

Varisler	Koca	Anne	İki erkek kardeş
Hisse	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{6}$	Tasipten dolayı geri kalan miras (= $\frac{1}{6}$)
Pay	3	1	1
Dönüm	30	10	10

2. Misal: Miras 648 dönüm ve tablolardaki mirasçılar varsa:

Varisler	Zevce	Baba	Anne	Kız	Erkek evladın kızı
Hisse	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{6}$ + geri kalanı (asabe)	$\frac{1}{6}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{6}$
Pay	3	4	4	12	4
Dönüm	72	96	96	288	96

Erkek evladın kızı değil de oğlu olsaydı, hisseler aşağıdaki gibi olurdu:

Varisler	Zevce	Baba	Anne	Kız evlad	Erkek evladın oğlu
Hisse	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{6}$	$\frac{1}{6}$	$\frac{1}{2}$	asabe olduğu için mirasın kalanı (= $\frac{1}{24}$)
Pay	3	4	4	12	1
Dönüm	81	108	108	324	27

Görüldüğü gibi erkek evladın kızı 96 dönüm alırken, erkek evladın oğlu sadece 27 dönüm alır, aralarında çok büyük fark var.

e) Nadir hallerde annenin 1/6 hissesi babanın asabe yoluyla aldığı hisseden daha fazla olur:

1. Misal: Miras 60 dönüm ve mirasçılar da tabloda gösterildiği gibi ise:

Varisler	Anne	Anneanne	Babaanne
Hisse	1/3 hisse ile + geri kalan= hepsi	Anne hayatta olmasından dolayı hissesi hacb olur	Anne hayatta olmasından dolayı hissesi hacb olur
Sehim	6	0	0
Dönüm	60	0	0

Şimdi anne yerine baba olsaydı, hisselerin dağılımı aşağıdaki gibi olurdu:

Baba	Anne anne	Baba anne
Asabe yoluyla mirastan geri kalanı alır (5/6)	1/6	Baba hayatta olduğundan dolayı hissesi hacb olur, mirastan pay alamaz
50	10	0

Burada anne, belirli payla 1/6 hissesini alır ve rediye ile geri kalan mirası da alır, çünkü o kendi annesini ve ölenin babasının annesini hacb eder (önünde durur, engeller) hâlbuki baba sadece kendi annesini hacb eder ölenin anneannesini hacb edemez. Bundan dolayı anne 60 dönüm alırken benzer durumda baba 50 dönüm alır yani burada kadın erkekten fazla alır.

5. Mirası Sadece Kadının Alıp, Erkeğin Hiç Almadığı Durumlar

1) Miras 195 dönüm, mirasçılar da tablodaki gibi ise:¹⁶

Varisler	Koca	Baba	Anne	Kız evlat	Erkek evladın kızı
Hisse	¼	1/6+ asabe yoluyla geri kalan (1/6+0 = 1/6)	1/6	½	1/6
Pay	3	2	2	6	2
Dönüm	39 d.	26 d.	26	78	26

Böyle bir durumda kız ile erkek evlat kalanı ikili birli kendi aralarında pay ederler. Kız evlat burada erkek kardeşinden dolayı belirli pay değil kalanı ikili birli almak üzere asabe olur. Yani, tablo şöyle olmalıdır:

Varisler	Koca	Baba	Anne	Kız evlat	Erkek evlat
Hisse	¼	1/6	1/6	Geri kalan “asabe”	Geri kalan “asabe”
Pay	3	2	2	1	2
Dönüm	45	30	30	30	60

¹⁶ Her iki tabloda da Avliye vardır, ona göre düzeltmeler yapılır.

2) Miras 84 dönüm, mirasçılar ise aşağıdaki gibi ise:¹⁷

Koca	Kız kardeş
$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$
3	3
36	36

Koca	Kız kardeş	Amca
$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	Tasiple geri kalan (0)
1	1	0
42	42	0

Bu iki tabloya göre, amca da hala da mirastan pay alamaz. Halanın pay alamaması sakıt olmasından, amcanın pay alamaması pay kalmadığındandır. Genelde anneanne anne gibi, dede de baba gibi muamele görür. Anneannelerin dedelerden daha fazla mirastan pay aldığını ortaya koymak için yukarıda yapıldığı gibi örnekler üzerinden hareket etmede fayda var.

IV. Sonuç:

Makalede izah etmeye çalıştığımız miras paylaşımı ile ilgili hesaplar Kur'an'a göre mirasın adalet prensipleri, hakkaniyet ölçüleri esas alınarak dağıtıldığı şeklindedir. Adalet ise hak etme, ihtiyaç ve mesuliyetle özetlenebilir.

Bütün bu izahattan sonra kadının, erkeğin hissesinin yarısını aldığı iddiası cinsiyet ayrımcılığı esasına dayalı değil paydarlardan sadece biri olup bazı durumlarda **Erkeğin kadından fazla aldığı, Kadın ve erkeğin eşit pay aldığı, Kadının erkekten fazla aldığı, sadece kadının alıp, erkeğin hiç almadığı durumlar da söz konusudur.**

Yani her durum kendi içinde özel şart ve de hikmetleri barındırmaktadır. Söz konusu edilen kadının, erkeğin hissesinin yarısını aldığı durumda örneğin 'Anne, eş, kız çocuk veya kız kardeşin geçimi, kendisine ait olmayıp; oğul, koca, baba veya erkek kardeşin sorumluluğundadır. Kadın çoğunlukla kendisi dışında başkalarının geçimini sağlamakla da mükellef değildir.'¹⁸ Oysa ailenin sorumluluğu erkeğin üzerinde olup, eşi, annesi, kızı ve bazı durumlarda kız kardeşinin nafakasını sağlamakla yükümlüdür. Kadın zengin dahi olsa, ailenin masraflarına ortak olma mecburiyeti yoktur. Bu durumda mirastan kadına göre bir misli daha fazla alacağı bu mesuliyet alanlarına tevzi edildiğinde netice itibariyle hissesine daha az düşmüş olacaktır. Yani gerçek manada erkek kardeşin kız kardeşten daha fazla gibi görünen payı netice itibariyle devamlı harcanıp tükenirken, kız kardeş elindeki o hisseyi bırakın harcamayı, isterse artırma yoluna dahi gitme hakkı bulunmaktadır.

¹⁷ Burada Avliye vardır. Schim = $84/7=12$.

¹⁸ Geniş bilgi için bkz. Kırbasoğlu M. Hayri, *İslâm'da Kadın Hakları*, Rehber Yayınları, (1. Baskı), Ankara, 1993; Kuzu Selman, *Kadının Mirası ve Eşitlik*'ten naklen, Yeni Ümit Dini İlimler ve Kültür Dergisi, 53. Sayı Temmuz - Ağustos - Eylül 2001.

Bediüzzaman bu mevzuyla alakalı olarak şöyle der: ‘*Erkeğe iki kadın payı vardır*’ âyetinde, Kurânın hükmü, mahz-ı adalet olduğu gibi, ayn-ı merhamettir. Evet, adalettir, çünkü ekseriyet-i mutlaka itibarıyla bir erkek bir kadın alır, nafakasını taahhüt eder. Bir kadın ise bir kocaya varır nafakasını ona yükler, mirastaki noksanını telâfi eder.¹⁹

Diğer açıdan kadına evlenirken erkek tarafından mehir verilir.²⁰ Bu mehir kadının geleceğini temin altına alma maksadıyla verilir. Mehrin üst sınırı konusunda herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Hatta Efendimiz (s.a.s) zamanında, mehir olarak hurma bahçesinin tamamının bile verildiği nakledilmektedir. Bu mehir ona ait olup istediği gibi tasarruf etme hakkına sahiptir. İsterse ticaretle onu artırabilir veya satabilir. Meselenin bir de psikolojik yönü vardır. İslâm, tek bir zamana, tek bir döneme ve tek bir ülkeye ya da millete ait değildir. O, hükümlerinde bütün zamanları, bütün toplumları ve temel insan psikolojisini dikkate alır. Hemen hemen bütün toplumlarda asırlardır görülen ve bugün de devam eden bir vakıa olarak, kız çocuklarına genellikle evin malını yabancıya götüren kişi olarak bakılır. Hâlbuki o, evlense, ayrı bir yuva kurup çocuk sahibi olsa bile, yine anne-babasının, erkek kardeşlerinin merhametine, şefkatine ve himayesine, erkekten daha çok muhtaçtır. Ailesinden göreceği şefkat ve merhamet, onun alacağı maldan çok daha değerlidir. Hâl böyle iken, miras taksiminde kız ve erkeğe eşit hisse vermek, bu şefkat ve merhamete zarar verebilir.

KAYNAKÇA

Aktan Hamza, *Mukayeseli İslam Hukuku*, [http://www.sorularlaislamiyet.com/qna/15888/miras - paylasiminda-eksik-veya-fazla-cikmasi-avl-ve-reddiye.html](http://www.sorularlaislamiyet.com/qna/15888/miras-paylasiminda-eksik-veya-fazla-cikmasi-avl-ve-reddiye.html)

Birkâni Ebû Âsım eş-Şehhât, *Tefnîdu’ş-Şubehât Havle Mîrâsi’l-Mer’atîfi’l-İslam*, Dâru’s-Sefâve’l-Meve, İskenderiyye, 2010.

Efe Ahmet, *İslam Miras Hukukunda Kadın-Erkek Hisselerinin Farklı Oluşu Üzerine Bir Değerlendirme*, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, sy. 18, 2011.

İbn Nüceym Zeynüddîn b. İbrâhîm (970), *Mecmûatu’r-Resail*, ts, ty, s. 141. Bkz. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/337/3449.pdf>

Kırbaçoğlu M. Hayri, *İslâmî Kadın Hakları*, Rehber Yayınları, (1. Baskı), Ankara, 1993

Kutup Seyyid, *fî Zilâli’l-Kur’ân*, Hikmet Yayınları, İstanbul, 1974

¹⁹ Nursi Said, *Mektubat*, Envar Neşriyat, İstanbul, 1997. s. 37.

²⁰ Bu husus Kur’ân-ı Kerîm’de meâlen şöyle belirtilir: “Kadınlara mehirlerini cömertce verin. Eğer ondan gönül hoşluğu ile size bir şey bağışlarsa onu afiyetle yiyin.” (Nîsa, 4).

Kuzu Selman, *Kadının Mirası ve Eşitlik*, Yeni Ümit Dini İlimler ve Kültür Dergisi, 53. Sayı Temmuz - Ağustos - Eylül 2001.

Nursi Said, *Mektubat*, Envar Neşriyat, İstanbul, 1997

Salahuddin Sultan, *Mîrâsu'l-Mer'a ve Kadiyyetu'l-Müsâva*, Nahdatu'l-Mısrlî't-Tibâe ve'n-Neşr, Kahire, 2004.

Şener Abdulkadir, *İslam Hukukuna Giriş*, İzmir İlahiyat Vakfı, İzmir, 2014.